

**ЗЛАТАРСТВО У ЗАГРЕБУ 1450–1550:
ЛИТУРГИЈСКИ ПРЕДМЕТИ И НАКИТ:
Аријана Копрчина, Школска књига,
Музеј за уметност и обрт:
Загреб 2022.**

Монографија Аријане Копрчине, *Златарство у Загребу 1450–1550: Литургијски предмети и накит*, објављена током протекле године у Загребу, настала је након обимног истраживања развоја златарске уметности унутар корпуса визуелне културе готике и ренесансе на подручју Загребачке бискупије, односно читаве континенталне Хрватске. Фокус научне пажње ауторке усмерен је на сакрално златарство, литургијске предмете и накит сагледане најсавременијим начинима научне интерпретације. Одабрани методолошки апарат подразумева мултидисциплинарност и рецентан историјско-уметнички приступ утемељен у контекстуализацији проучаваног феномена, широком постављању опсега посматране теме, а потом и детаљном тумачењу сваког појединачног предмета.

Монографска студија састоји се из четири целине. У првом поглављу насловљеном *Црквена баштина у златарству од готике до ренесансе* ауторка поставља оквире истраживања унутар задатог хронотопа. Након тога анализира основну историјску потку,

коју чине политичка збивања и црквена историја, зналачки преплићући овај контекстуални наратив са очуваношћу златарских предмета, патронима и њиховим личним приликама, те механизмима обликовања, али и нестајања златарских радова као предмета материјалне културе. Цитирањем значајних историјских докумената и архивске грађе постигнута је веродостојност која аргументује очуваност обима читаве ризнице, односно корпуса предмета златарске уметности насталих између 1450. и 1550. године. Анализа стила, развој готике и ренесансе на подручју континенталне Хрватске, основни утицаји и разлике спрам приморја значајан су допринос схватању уметничких струјања у култури средње Европе. Ауторка износи запажања о уметничким предметима пратећи меандре културне историје, коју доследно повезује с примерцима златарских радова, илуструјући етапе развоја златарства и динамику промена у култури свакодневице чији су драгоцени објекти претежно изгубљени и нестали. Она јасно издваја готичке, касноготичке и готичко-ренесансне примере, да би потом фокус усмерила ка ренесансним златарским радовима. Излагањем целине на овај начин омогућено је уочавање заједничких карактеристика одабраних предмета, али и појединачних одлика значајних за стилско одређење предмета. Управо тај одељак од великог је значаја за недоумице проучавалаца златарских предмета и грађе које могу имати у погледу стилских атрибуција. Ауторка потом издваја евхаристијске путире као најбројнију групу предмета, групишући оне са аплицираним ливеним украсима и емајлом, те оне који су уметнички декорисани техникама филиграна и гранулације. Изнесена запажања сумирана су завршним разматрањима, кроз осврт на стилске утицаје током друге половине 15. и прве половине 16. века.

Другу целину монографије чини *Каталог златарске грађе*, који хронолошки излаже најважније предмете од посуда за света уља, кадионица са навикулама, крстова и реликвијара, те путира и циборија, монстранци, пацификала, врчева, котлића за освећену воду и шкروпила. Уз то су детаљно обрађени раскошни пасторали – штапови загребачких бискупа, пекторали и митре. Сваки од предмета поред описа прати његов историјат од набавке и патронатског механизма, преко детаљне анализе функције предмета, уметничких карактеристика, избора материјала и мајстора односно радионице која је предмет израдила, до улоге и значаја сопственика. Каталожке одреднице заправо су целовите биографије самих предмета, које одсликавају свет репрезентативних литургијских предмета Римокатоличке цркве 15. и 16. века.

Треће поглавље *Инвентари* доноси детаљан увид у четрнаест инвентарних пописа црквених драгоцености катедралне Загребачке цркве од 1474. до 1587. године.

Ови изузетно важни извори, поред описа, података о тежини или пореклу предмета, пружају информације о начинима на које су предмети похрањивани и у каквом су стању били у тренутку пописа. Пажљивим читањем извора који су дати у оригиналу на латинском, те у преводу, може се реконструисати стварност мисног богослужења најзначајније катедралне цркве Загребачке бискупије 15. и 16. века. Инвентарни описи једнако пружају слику о ентеријеру, изгледу церемонија, материјалима и бојама богослужења тог раздобља. Пописи чине целину са сачуваним златарским материјалом, заокружујући вербалним описом укупан опсег предмета којима је располагала Загребачка бискупија, која је припадала највећој европској Калочко-бачкој надбискупији. Четврти сегмент књиге чини обимна цитирана архивска грађа, као и литература која указује на свестраност и ширину научног погледа ауторке.

Вештина којом посматра предмете изнова потврђује Аријану Копрчину (Загреб, 1967) као једну од најистакнутијих регионалних стручњака који се баве проучавањем историје сребра и уметничких предмета од драгоцених метала. Она је научну репутацију стекла и потврдила једнако као коношер кроз чије су руке прошле бројне драгоцености попут *мештра кустоса* и *каноника загребачке цркве Ивана Ђорића* о коме пише и као научнице која влада исторјиско-уметничком методологијом, од тренутка када је на Филозофском факултету Универзитета у Загребу одбранила своју докторску дисертацију *Обликовање сребра у Хрватској у 19. стољећу*.

Аријана Копрчина је вишедеценијску каријеру градила од кусткиње Збирке метала Музеја за умјетност и обрт до звања музејске саветнице. Ауторка је бројних изложби посвећених историји златарства и сребрнарства, профаног и сакралног домена, те накита од средњег века до савременог доба. Њена научна пажња усмерена је ка проучавању литургијских предмета и драгоцених објеката профане сфере, те уметничких и друштвених промена које утичу на њихово обликовање. Публиковала је бројне студије и расправе посвећене профаном и сакралном златарству, накиту и литургијским предметима у научним часописима, књигама и монографијама.

Књига *Златарство у Загребу 1450–1550: Литургијски предмети и накит*, коју су објавили *Школска књига* и Музеј за умјетност и обрт из Загреба на три стотине педесет шест страна у колору доноси преко четири стотине педесет фотографија предмета, уз бројне детаље и пратећу грађу која припада визуелној култури епохе, чинећи ову монографију незаобилазном за све музејске библиотеке и егземпларном за стручњаке који се баве проучавањем примењених уметности, а пре свега уметничке обраде предмета од злата и сребра.